

κατέστησαν τοὺς ὀρίζοντάς της πολὺ εὐρύτερους. Τὴν *ικανοποίησίν της ζητεῖ καὶ εὐρίσκει κυρίως εἰς τὴν ἀπειρῶς σημαντικωτέραν θέσιν τὴν ὅποیان καταλαμβάνει ἐν τῇ διεθνεί κοινωνίᾳ μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν της, εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀξίας της καὶ τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἐκτίμησιν τὴν ὅποیان οὕτω ἐμπνέει.* Ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ταύτην θὰ ἠδύνατό τις νὰ ταυτίσῃ τὴν ὁρμὴν τῆς διακρίσεως ἐνὸς ἔθνους πρὸς τὸ λεγόμενον «πατριωτικὸν συναίσθημα» τῶν εἰς αὐτὸ ἀνηκόντων ἀτόμων.

Ἐγνωρίσαμεν ἄνωτέρω τὸ πρόσωπον τὸ ὅποϊον διαδραματίζει ἑκατέρω τῶν δύο βασικῶν ὁρμῶν τῆς φυλῆς καὶ τοῦ ἔθνους ἐν τῇ γενέσει τοῦ κράτους καὶ κατὰ τὰς διαφόρους περιόδους τῆς κρατικῆς ἐξελίξεως. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον, ὡς εἴπομεν, κατισχύει μᾶλλον ἡ ὁρμὴ τῆς συντηρήσεως τῆς φυλῆς, κατὰ τὴν δευτέραν ἡ ὁρμὴ τῆς συντηρήσεως τῆς φυλῆς καὶ ἡ ὁρμὴ τῆς διακρίσεως της εἶναι σχεδὸν ἰσοδύναμοι καὶ τέλος κατὰ τὴν τρίτην κατισχύει ἀπολύτως ἡ ἔθνικὴ ὁρμὴ τῆς διακρίσεως. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὴν γένεσιν τοῦ κράτους. Τὴν σημασίαν τῶν δύο τούτων ὁρμῶν κατὰ τὴν διαβίωσίν του θὰ γνωρίσωμεν ἐν τοῖς ἐπομένοις, ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὴν ἔρευναν τῆς ἱμπεριαλιστικῆς ὁρμῆς.

III. Ἡ ἱμπεριαλιστικὴ ὁρμὴ ὡς σύνθεσις τῆς ὁρμῆς τῆς συντηρήσεως καὶ τῆς ὁρμῆς τῆς διακρίσεως τῶν μεγάλων κρατῶν.

A'. Αἱ «κρατικαὶ» ὁρμαὶ τῆς συντηρήσεως καὶ διακρίσεως.

Τὸ κράτος εἶναι ὡς εἴπομεν ⁽¹⁾ μία ὁμὰς ἀνθρώπων διάφορος τῶν μὲν ἠθελημένων ομάδων λόγῳ τῆς καταναγκαστικῆς προελεύσεώς του, τῶν δὲ αὐτομάτων καὶ λόγῳ τῆς προελεύσεώς του ταύτης ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῆς ὀργανώσεώς του, τῆς ἐπιτροπούσεως αὐτῷ ὅπως ἐκφράζη τὴν ὀμαδικὴν θέλησιν τῶν μελῶν, ὀυθμίξη τὰς μεταξὺ τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ομάδων σχέσεις καὶ ἀντιτάσῃ ἐπιτυχῶς ἄμυναν κατὰ πάσης κατακτητικῆς προσπαθείας τῶν ξένων ὀργανωμένων ἢ καὶ ἀνοργανώτων ομάδων. Ὡς προϊόν τῆς βίας τὸ κράτος δὲν δύναται κατὰ συνέπειαν νὰ παρουσιάξῃ πάντοτε τὰς αὐτὰς ψυχικὰς ἐκδηλώσεις τὰς ὅποίας παρουσιάζουν αἱ λοιπαὶ ὀμάδες καὶ ἰδίως τὰς ὀρμαὶ τῆς συντηρήσεως καὶ διακρίσεως αἵτινες καὶ ἰδιαιτέρως μᾶς ἐνδιαφέρουν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι κᾶτι τι παρόμοιον πρὸς τὸ συμβαῖνον εἰς τὰς ἄλλας ὀμάδας ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ὕπαρξιν καὶ τὰς ἐξωτερικεύσεις τῶν δύο τούτων ὀρμῶν παρατηροῦμεν καὶ εἰς τὸ κράτος. **Οὐχ ἤττον ἀκριβεστέρα παρατήρησις πείθει ὅτι αἱ φαινόμεναι παρ' αὐτῷ ὡς τοιαῦται ὀρμαὶ οὐδὲν ἄλλο πράγματι εἶναι ἢ αἱ ὀρμαὶ τῆς συντηρήσεως καὶ διακρίσεως τῆς ἐν τῷ κράτει κυριάρχου φυλῆς ἢ ἐθνότητος, αἱ ὅποια ἐπιθέτουσι τὴν σφραγίδα των ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ κρατικοῦ ὀργανισμοῦ.** Μό-

(1) Ἴδὲ ἄνωτέρω σελ. 60.

νον λοιπόν ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ δυνάμεθα νὰ ὀμιλῶμεν περὶ «κρατικῶν» ὁρμῶν συντηρήσεως καὶ διακρίσεως.

Ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων συνάγει τις εὐχερῶς ὅτι ἡ ἔντασις τῶν κρατικῶν ὁρμῶν τῆς συντηρήσεως καὶ διακρίσεως δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ λόγων γενικῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ζωτικότητα τῶν κατ' ἰδίαν λαῶν ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ προσώπου τὸ ὁποῖον διαδραματίζει ἐντὸς τοῦ κρατικοῦ πλαισίου ἡ κυρίαρχος φυλὴ ἢ ἐθνότης. **Εἶναι ἀπειρῶς μεγαλειτέρα εἰς τὰ κράτη ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔρχονται εἰς τὸν κόσμον περικλεόντα ἐντὸς τῶν συνόρων των μίαν μόνην αὐτόματον ἀνθρωπίνην ὁμάδα, μικροτέρα ἀφ' ἑτέρου εἰς τὰ κράτη τὰ περιλαμβάνοντα εἰς τοὺς κόλπους τῶν ἐκτὸς τῆς κυριάρχου ὁμάδος καὶ μίαν ἢ πλείονας ὑποδούλους.** Τὰ πρῶτα κράτη εἶναι, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, ὀλίγα, ἀνάγονται δὲ πάντα εἰς τὴν τρίτην περίοδον τῆς ἐξελίξεως τῆς κρατικῆς ἐννοίας, τὰ τελευταῖα ἀφ' ἑτέρου εἶναι πολλὰ περισσότερα καὶ ἀνήκουν εἰς τὴν πρώτην καὶ δευτέραν περίοδον τῆς ἐν λόγω ἐξελίξεως, ἐν μέρει δὲ καὶ εἰς τὴν τρίτην. Ἡ διαφορὰ τῶν ὁρμῶν τῶν ὁμοιογενῶν καὶ ἀνομοιογενῶν κρατῶν εἶναι τοιαύτη ὥστε σκόπιμον θὰ ἦτο ἂν ἐκάμνομεν λόγον κειχωρισμένως περὶ ἑκατέρας τῶν δύο τούτων περιπτώσεων.

Ιον.—Εἰς τὰ ὁμοιογενῆ κράτη.

Εὐθὺς μόλις ἔλθουν εἰς φῶς τὰ ὁμοιογενῆ κράτη, συμπληρῶσουν τὴν ὁργάνωσιν των καὶ σταθεροποιηθῶν ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς, ἀρχίζουν νὰ αἰσθάνονται ἐν ἑαυτοῖς ὅλην τὴν τάσιν πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ ἀνάδειξιν τὴν ὁποῖαν ὡς γνωστὸν αἰσθάνονται ἅπαντες οἱ σφριγῶντες ὁργανισμοί, ζωϊκοί, φυτικοί, κοινωνικοί (1). Ἡ τάσις αὕτη ἀναγνωρίζεται ὅτι δὲν γνωρίζει λογικὴν ἢ ἠθικὴν (2). **Εἰς αὐτὴν ἐνσωματοῦνται αἱ ὁρμαὶ τῆς συντηρήσεως καὶ διακρίσεως τῆς αὐτομάτου ὁμάδος τὴν ὁποῖαν περικλελεῖ ἕκαστον τῶν κρατῶν τούτων, ἐπηυξημέναι μάλιστα καὶ ἐντονώτεραι λόγω τῆς κρατικῆς τῆς ὁργανώσεως (3).** Καὶ ναὶ μὲν εἶναι ἀληθές ὅτι ἐντὸς τῶν πλαισίων τῶν ὁμοιογενῶν κρατῶν εὐρίσκουν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰ άτομα τὰ μέσα τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν δύο των αὐτῶν ὁμαδικῶν ὁρμῶν διὰ τοῦ καταταμαχισμοῦ τῆς μεγάλης αὐτομάτου ὁμάδος εἰς ἄλλας μικροτέρας (τάξεις, κόμματα) ἀλληλοσυγκρουομένας καὶ ἀλληλοπολεμουμένας, πλὴν ἡ ἱκανοποίησις αὐ-

(1) «Dieses Streben über die Grenzen des Einzelstaates hinaus, λέγει ὁ W. Wundt (Elemente der Völkerpsychologie σ. 478), ist ein so allgemeingültiges, in den Motiven des individuellen Handelns so unmittelbar vorgebildetes, dass es uns überall begegnet, wo überhaupt geschichtlich wirksame Staatenbildungen entstanden sind».

(2) «Das Bedürfnis nationaler Expansion, λέγει ὁ R. Michels (Probleme σελ. 68 ἐπ.), zerreisst alle Bande der Logik und der Ethik. Nur schwache und unfreie Völker sind gerecht und träumen von internationaler Brüderliebe».

(3) Τὴν γνώμην ὅτι ἡ τάσις τῶν ὁμοιογενῶν κρατῶν πρὸς ἐξάπλωσιν ὀφείλεται ὄχι μόνον εἰς τὴν ὁρμὴν τῆς συντηρήσεως ἀλλὰ καὶ τὴν τῆς διακρίσεως φαίνεται δεχόμενος καὶ ὁ Σουηδὸς κοινωνιολόγος G. Steffen (σελ. 15), ἀναφέρων, καίτοι παρεπιπτόντως, ὅτι πρὸς τὴν κρατικὴν ἐξάπλωσιν ὠθοῦν ἡ «Herrschaft», ὁ «Trieb zur Macht» ὡς καὶ ὁ «Eigentumstrieb» καὶ γενικῶς ὁ «Wirtschaftstrieb». Ἰδὲ ἐν τούτοις ἀνωτέρω σελ. 61 μονομερῆ γνώμην του περὶ τῆς προελεύσεως τοῦ κράτους.

τη είναι άτελής, οὐδὲ πόρρωθεν δυναμένη νὰ παραβληθῆ πρὸς τὴν εἰς βάρος ξένων λαῶν τοιαύτην. Εἶναι ἐξ ἴσου άτελής ὅπως ἡ ἱκανοποίησις τῶν ὁρμῶν τῆς συντηρήσεως καὶ διακρίσεως τῶν ἐτόμων μόνον εἰς βάρος τῶν ἄλλων μελῶν τῆς οἰκογενείας των, ἢ τῶν οἰκογενειῶν εἰς βάρος τῶν κοινωνικῶν τάξεων εἰς τὰς ὁποίας αὐταὶ ἀνήκουν. Εἶναι οὕτως εἰπεῖν ὁ ξηρὸς ἄρτος τὸν ὁποῖον τρώγει τις διὰ νὰ συντηρηθῆ εἰς τὴν ζωὴν καὶ ἐπὶ τῇ ἐλπίδι προσεχῶν πλουσιοπαρόχων γευμάτων. *Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πάντως θὰ ἔπρεπε ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ νὰ παρατηρήσωμεν εἶναι ὅτι ἡ ὁρμὴ τῆς συντηρήσεως καὶ διακρίσεως ἐνὸς ὁμοιογενοῦς κράτους δὲν παραμένει ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τῆς ἐσωτερικῆς ταύτης διαπάλης μεταξὺ τῶν τάξεων καὶ τῶν κομμάτων.* Εἶναι ἀσθενεστέρα ὅσον μείζων ἢ ἐκμετάλλευσις τῶν ἐντὸς τοῦ κράτους μικροτέρων τούτων ομάδων, εἶναι ἀφ' ἑτέρου ἐντονωτέρα ὅσον περισσότερο ἐξησθενημένη εἶναι αὕτη. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἱκανοποιοῦνται ὅπωςδῆποτε αἱ ὁμαδικαὶ ὁρμαὶ τῶν ἰσχυροτέρων κοινωνικῶν παραγόντων, ἐν ᾗ εἰς τὴν δευτέραν μένουν αὐταὶ σχεδὸν ἀνικανοποίητοι καὶ συνεπῶς κατὰ τοὺς στοιχειώδεις φυσικοὺς νόμους ζητοῦν διέξοδον.

Ὡς βλέπομεν λοιπὸν τὰ αὐτὰ περίπου ἐλατήρια τὰ ὁποῖα ἤγαγον εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ κράτους, φέρουν εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ ὁμοιογενοῦς τοιούτου πέρας τῶν ὁρίων του. Αἱ αὐταὶ ὁρμαὶ αἱ ὁποῖαι ὥθησαν τὴν ἰσχυρὰν φυλὴν εἰς τὴν κατάκτησιν τῶν ἀσθενεστέρων γειτονικῶν της; βραδύτερον δὲ τὸ ἐν ἔθνος ἐναντίον τοῦ ἄλλου καὶ ἔφερον εἰς φῶς τοὺς πρωτογόνους, τοὺς ἐξειλιγμένους καὶ τέλος τοὺς ἐθνικοὺς κρατικοὺς ὀργανισμοὺς, κατευθύνουν αὐτοὺς καὶ πρὸς τὰ ἔξω⁽¹⁾. *Ἀνάλογος εἶναι καὶ ἐνταῦθα ἡ συμβολὴ ἑκατέρας τῶν δύο ὁρμῶν καθ' ἑκάστην ἐκ τῶν τριῶν περιόδων τῆς κρατικῆς ἐξελίξεως.* Τὰ πρωτόγονα κράτη ἀγόνται πρὸς ἐξάπλωσιν κυρίως ὑπὸ τῆς ὁρμῆς τῆς συντηρήσεως⁽²⁾; τὰ ἐξειλιγ-

(¹) «...Νίκαι κατάγονται ἐναντίον τῶν γειτόνων, λέγει ὁ A. Bastian (Der Mensch in der Geschichte III. σ. 267 ἄπ.), ἐγγὺς κείμεναι χώραι ὑποτάσσονται καὶ προσαρτῶνται, πλοῦτι συρρέουν πρὸς τὴν μητρόπολιν, τιμὴ καὶ δόξα περιβάλλουν τοὺς πολίτας τῆς νικητρίας χώρας, δουλικά τιμαὶ ἀπονέμονται ἐκ μέρους τῶν ἠττημένων εἰς τοὺς ἄρχοντάς της. Ὄταν ὁ πολίτης προσβλέπει πρὸς τοὺς ὑπερπλήρεις του σιτοβολῶνας καὶ πρὸς τὴν εὐμάρειαν τῆς οἰκογενείας του, ὅταν παραβάλλει τις τὴν τύχην του κατὰ τὰ πολυτελεῖ γέυματα πρὸς πανηγυρισμὸν τῆς νίκης μὲ τὴν τύχην τῶν ὑποδουλωθέντων αἰχμαλώτων, εἶ τότε ἐρωτῶν τις τὸ «διατί ἡ διαφορὰ αὕτη» θὰ ἔχη ὡς ἀπάντησιν· θὰ «αὐτὰ τὰ ὀφείλει τις εἰς τὸ κράτος». Ἡ εὐτυχία καὶ ἡ εὐημερία ἐνὸς κράτους εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κάμνει τὸν πολίτην ἐλεύθερον ἄνδρα, πλούσιον ἔμπορον. Τὸ κράτος ἐξασφαλίζει τὴν ὑπαρξίν του, φροντίζει διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν του, δίδει εὐκαιρίαν πρὸς ἐπιστημονικὰς σπουδὰς. Ἡὼς δύναται ὁ πολίτης αὐτὸς νὰ μὴ ταχθῆ εἰς τὴν πρώτην σειρὰν τῶν προμάχων του, ὅταν ὁ ἐχθρὸς ἀπειλεῖ τὰ σύνορά του; Τὸ ἐνστικτον τῆς αὐτοσυντηρήσεως κυριαρχεῖ καὶ ἐνταῦθα ἀπολύτως.... Λέγουσιν ὅτι ὁ ἐγωῖσμός εἶναι ὁ καρκίνος, ὁ πατροπαράδοτος ἐχθρὸς τοῦ πατριωτισμοῦ. Τοῦτο δὲν εἶναι ὀρθόν... Ὡς μέλος τοῦ κράτους εἶναι τις πολίτης, ὡς πολίτης θὰ ὑπερασπισθῆ τὴν πατρίδα του μέχρι τελευταίας ραγίδος τοῦ αἵματός του ὄχι [διὰ τὴν ἀγάπην, ὄχι διότι τῆς εἶναι εὐγνώμων, ἀλλὰ διότι φυσικὸς συλλογισμὸς τὸν ὠθεῖ ὅπως ἐπὶ τῶν κρατικῶν ἐπάλλξεων προστατεύσῃ τὸν ἰδιὸν του οἶκον».

(²) Τὴν ὁρμὴν τῆς συντηρήσεως ἀντικαταβάλλεται κυρίως ὑπὸ τὴν ἐννοιαν τῆς οικονομικῆς ἐκμεταλλεύσεως.

μένα ἐν μέρει μὲν ὑπὸ τῆς ὁρμῆς τὴν συντηρήσεως, ἐν μέρει δὲ ὑπὸ τῆς ὁρμῆς τῆς διακρίσεως καὶ τέλος τὰ σύγχρονα ἔθνικὰ κράτη μᾶλλον ὑπὸ τῆς ὁρμῆς τῆς διακρίσεως. Ἐπὶ τῶν τελευταίων τούτων κρατῶν ὀφείλομεν ὅμως νὰ κάμωμεν μίαν διαστολήν. Ἡ ὁρμὴ τῆς διακρίσεως καὶ δὴ τῆς διακρίσεως ὄχι μόνον ἀπέναντι τῶν κατακτωμένων λαῶν ἀλλὰ καὶ τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου, εἶναι ἢ κυρίως ὠθοῦσα αὐτὰ πρὸς ἐξάπλωσιν, μόνον ἔφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἐπεκτάσεως εἰς χώρας τοῦ αὐτοῦ πολιτισμοῦ. Ἐφ' ὅσον ἀντιθέτως πρόκειται περὶ χωρῶν ἡσσονος ἀναπτύξεως, ἰδίως ἀποικιῶν, προτεκτοράτων, σφαιρῶν ἐπιρροῆς κ.τ.λ. ἡ ὁρμὴ τῆς ὑλικῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐμφανίζεται ἐξ ἴσου ἰσχυρὰ ὅσον καὶ ἡ τῆς διακρίσεως.

Ὅπως εἰς τὰ ἄτομα καὶ τὰς ομάδας οὕτω καὶ εἰς τὰ πρὸς τὰς τελευταίας ταύτας ἐξομοιούμενα ὁμοιογενῆ κράτη αἱ ὁρμαὶ τῆς συντηρήσεως καὶ διακρίσεως καὶ συνεπῶς αἱ ἐξαπλωτικαὶ τάσεις δὲν εἶναι παρ' ἅπασιν ἐξ ἴσου ἐντατικά. Εἶναι ἰσχυρότεραι εἰς τὰ σφριγῶντα κράτη, ἀσθενέστεραι ἀφ' ἑτέρου εἰς τὰ κράτη μὲ ὑπὲρ τὸ δέον ἡρεμούσας δυνάμεις, πρᾶγμα ὡς εἰκὸς ὄχι μόνον ἐλάχιστα ἐνθαρρυντικὸν διὰ τὴν πρόοδόν των, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπικίνδυνον διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἀνεξαρτησίας των. Ὡσαύτως δὲν παρουσιάζουν αἱ ὁρμαὶ αὗται ἐνδὸς ὁμοιογενοῦς κράτους πάντοτε τὴν ἰδίαν ἐντασίαν εἰς ὅλας τὰς τάξεις τὰς διαβιούσας ἐντὸς τῶν κρατικῶν ὁρίων. Ὅσον δημοκρατικώτερον εἶναι τὸ πολίτευμα καὶ ἐπομένως ὅσον εὐρυτέρα ἡ συμμετοχὴ τῶν κατ' ἰδίαν τάξεων εἰς τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν καὶ μικροτέρα ἡ ἐκμετάλλευσίς τῆς μιᾶς τάξεως ὑπὸ τῆς ἄλλης, τόσο εἶναι καθολικώτεραι καὶ αἱ ὁρμαὶ τῆς συντηρήσεως καὶ διακρίσεως. Ἀντιθέτως, ὅταν αἱ τάξεις ἐκμεταλλεύονται ἀλλήλας καὶ συμμετέχουν ἀνίσως εἰς τὴν διοίκησιν τῆς χώρας. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει αἱ σχετικαὶ ὁρμαὶ ἐκάστης τάξεως πρὸς ἐξάπλωσιν τοῦ κράτους εἶναι ἐντονοὶ μὲν ὅταν εἶναι μεῖζων ἡ συμμετοχὴ τῆς αὐτῆ καὶ συνεπῶς μεγάλα τὰ ἐκ τῆς ἐξαπλώσεως ἐλπιδόμενα ἠθικὰ καὶ ὑλικὰ ὀφέλη, ἀσθενεῖς δὲ καὶ τὸ πατριωτικὸν συναίσθημα μεμειωμένον ὅταν συμμετέχει ἐλάχιστα εἰς τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν (ἡσσων ἰκανοποίησις τῆς ὁρμῆς τῆς διακρίσεως) καὶ ἔχει νὰ συναποκομίσῃ ἐκ τῆς ἐξαπλώσεως ὀλιγώτερα ὑλικὰ ὀφέλη (ἡσσων ἰκανοποίησις τῆς ὁρμῆς τῆς συντηρήσεως). Καθὼς παρατηρεῖ ὀρθώτατα ὁ Gumplowicz (4), ὁ πατριωτισμὸς μιᾶς τάξεως εἶναι κατ' εὐθείαν γραμμὴν ἀνάλογος πρὸς τὴν ἐν τῷ κράτει θέσιν τῆς. «Ἐὰν τάξις τις χάσῃ κατὰ τοὺς ἐσωτερικοὺς ἀγῶνας ἐν τῷ κράτει τὴν δύναμιν καὶ ἐπιρροὴν τῆς ὑφίσταται καίριον πλήγμα ὁ πατριωτισμὸς τῆς, δὲν εἶναι δὲ σπάνιον νὰ στρέψῃ αὕτη ἰκετευτικὰ βλέμματα καὶ πρὸς τὸ ἐξωτερικόν, πρὸς ἀνάκτησιν διὰ ξένης ἐπεμβάσεως, μὲ ὅλους ἐννοεῖται τοὺς συναφεῖς κινδύνους, τῆς δυνάμεώς τῆς!»

2ον.—Εἰς τὰ ἀνομοιογενῆ κράτη.

Πολὺ ἀσθενέστεραι κατ' ἀναλογίαν εἶναι αἱ ὁρμαὶ συντηρήσεως καὶ διακρίσεως

(4) Πιστὸς ἐν τούτοις εἰς τὴν θεωρίαν του περὶ προσλεύσεως τοῦ κράτους ὁ Gumplowicz (Sociologie et Politique σ. 157) ἀποδίδει καὶ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ κράτους εἰς μόνην τὴν ὁρμὴν τῆς συντηρήσεως.

τῶν κρατῶν ἐκείνων τὰ ὁποῖα δὲν ἦλθον ὁμοιογενῆ εἰς τὸν κόσμον. Ταῦτα ἀφ' οὗ ἀφήσουν ἐπὶ τινα χρόνον τὰς ὁρμὰς τῆς κυριάρχου ἐθνότητος νὰ δογιάσουν εἰς βῆρος τῶν ὑποδούλων, λαμβάνουν ἀκολούθως μίαν ἐκ τῶν ἐξῆς τριῶν κατευθύνσεων: α') **Παραχωροῦν εἰς τὰς ξένας φυλὰς ἢ ἐθνότητας πλήρη ἰσοπολιτείαν.** β') **Ἐξακολουθοῦν διατηροῦντα τοὺς ὑποδούλους διὰ πάσης φύσεως πιέσεων εἰς κατὰστασιν ὑποταγῆς,** εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ δύνανται οὔτοι οὔτε νὰ ἐκφύγῃσι τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς κυριάρχου ομάδος, οὔτε νὰ παρεμβάλλουν προσκόμματα ἐν περιπτώσει ξένης ἐπιθέσεως. **Καὶ γ')** **ἐπιδιώκουν τὴν ταχυτέραν τῶν ὑποτεταγμένων ομάδων μετὰ τῆς κυριάρχου ἀφομοίωσιν.**

Ἡ πρώτη περίπτωση τῆς παραχωρήσεως εἰς τοὺς ὑποδούλους πλήρους ὄχι μόνον ἐπὶ τοῦ χάριτος ἀλλὰ πραγματικῆς ἰσοπολιτείας εἶναι ἐν τῇ πράξει σπανιωτάτη. Ἡ πείρα ἀπέδειξεν ὅτι διὰ τῆς ἰσοπολιτείας ταύτης αἱ ὑποτεταγμένοι ἐθνότητες ἀποκτοῦν τὸ αὐτὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὸ κοινὸν κράτος μὲ τὴν τέως κυριάρχον, δημιουργουμένων οὕτω ὅλων τῶν προϋποθέσεων ἐνδεχομένης νέας κρατικῆς ἐπεκτάσεως, τὸ ἐνδιαφέρον ὅμως τοῦτο ὑποκρύπτει πολλάκις ὑστερόβουλον σκέψιν τῶν πρώην ὑποδούλων ὅπως ἐπωφεληθῶσι τῆς πρώτης παρουσιασθησομένης εὐκαιρίας καὶ λάβουν αὐτοὶ μόνοι εἰς χεῖρας τῶν τὰ ἡνία τοῦ κράτους, κάμνοντες κατόπιν εἰς βῆρος τῶν τέως κυριάρχων ὅτι δὲν ἠθέλησαν οὔτοι νὰ κάμουν ἐπ' αὐτῶν. **Ὅπως δὲποτε ἐφ' ὅσον παρεχωρήθη τοιαύτη ἰσοπολιτεία, δυνάμεθα νὰ κάμωμεν λόγον περὶ ὁρμῆς συντηρήσεως καὶ διακρίσεως τοῦ κράτους, παρεμφεροῦς πρὸς τὴν τῶν ὁμοιογενῶν κρατῶν.** Ναι μὲν δὲν κατοικεῖ ἐντὸς τῶν κρατικῶν ὁρίων ἐν μόνον ἕθνος ἢ μία μόνη φυλή, ἐν τούτοις τὸ γεγονός ὅτι μεταξὺ τῶν πλειόνων ομάδων οὐδεμία ὑπάρχει πολιτικὴ ἀνισότης ἐξομοιοῖ ὅλας αὐτὰς πρὸς μίαν ἐνιαίαν αὐτόματον ομάδα. Ἡ διαφορὰ εἶναι ὅτι ἐν ἢ αἱ βῆσεις τῶν αὐτομάτων ομάδων εἶναι στερεαί, αἱ τῶν οἰονεὶ τοιούτων εἶναι λίαν ἐπισιραλεῖς, ἔτοιμοι νὰ καταρρεύσουν εἰς πᾶσαν στιγμὴν καὶ νὰ ἐπιφέρουν οὕτω τὴν κατάρρευσιν ὀλοκλήρου τοῦ οικοδομήματος.

Ἐν τῇ δευτέρῃ περιπτώσει δὲν δυνάμεθα νὰ κάμωμεν λόγον περὶ κρατικῆς ὁρμῆς ἐν τῇ κυρίᾳ τῆς λέξεως σημασίᾳ, ἀλλὰ μόνον περὶ ὁρμῆς τῆς ἐν τῷ κράτει κυριάρχου ἐθνότητος. **Ἡ ὁρμὴ αὕτη ἢ ἐξουδετεροῦται ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει διὰ τῶν ἀντιθέτων ὁρμῶν τῶν ὑποδούλων ομάδων. ἢ ἐνλίστε καὶ ἐκδηλοῦται διὰ τῆς τάσεως τοῦ κράτους πρὸς ἐπέκτασιν πέραν τῶν ὁρίων του.** Τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ζωτικότητος τῆς κυριάρχου καὶ τῶν ὑποτεταγμένων ομάδων. Ἐφ' ὅσον ἡ κυριάρχος ὁρμὴ εὐρίσκει εἰς τὸ κράτος τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησε πλήρη τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ὁρμῶν τῆς συντηρήσεως καὶ διακρίσεως καὶ συνεπῶς ἐφ' ὅσον οὐδεμίαν αἰσθάνεται διάθεσιν πρὸς ὑποδούλους καὶ προσάρτησιν εἰς τὸ κράτος καὶ ἄλλων ξένων φυλῶν ἢ ἐθνῶν, ἢ κρατικὴ ἐξάπλωσις εἶναι ἀδύνατος. Πᾶσα τάσις πρὸς ἐπέκτασιν ματαιοῦται ὡσαύτως ὅταν ναι μὲν τὰ ὑποτεταγμένα ξένα στοιχεῖα δὲν προσφέρουν ἐπαρκῆ τροφήν εἰς τὴν βουλιμίαν τῆς κυριάρχου ομάδος, ὅμως ἢ ἀντίστασις τῶν παρέχει τόσα πολλὰ πράγματα εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην, ὥστε νὰ κατακαλίσκηται ὅλη ἢ ζωτικότης τῆς εἰς τὴν οὐθίμωσιν τῶν ἐσωτερικῶν ζητημάτων καὶ νὰ μὴ μένη τίποτε διὰ κατακτήσεις καὶ προσαρτήσεις ξένων λαῶν. Δυνατὸν βέ-

βαια γὰ συμβῆ ὥστε ἡ δομὴ τῆς συντηρήσεως καὶ διακρίσεως τῆς κυριάρχου ομάδος γὰ εὐρίσκη τρόπον ἐκδηλώσεως, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τῆς τελείας ἐξουδενώσεως τῶν κατακτηθέντων καὶ τῆς ἀπομακρύνσεως οὕτω κάθε κινδύνου ἀνακτήσεως τῆς ἐλευθερίας των, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς ἐξαιρετικῆς ζωτικότητός της. Πλὴν ἡ ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἐπέκτασις καὶ κατάκτησις νέων ξένων λαῶν δὲν εἶναι ἀκίνδυνος. *“Ὅσον ταχύτερον ἐξαπλοῦνται τὸ κράτος τοῦτο, τόσο γοργωτέρα θὰ εἶναι πιθανῶς καὶ ἡ κατάρρευσις καὶ ἀποσύνθεσις του(1).* Τὸ τοιοῦτον κράτος ὁμοιάζει κατὰ τὴν εὐφυῶ παρατήρησιν τοῦ R u e d o r f f e r πρὸς τὸ δένδρον ἐκεῖνο τοῦ ὁποίου οἱ κλάδοι αὐξάνουν ὑπὲρ τὸ δέον, αἱ δὲ ρίζαι καθίστανται τελείως ἀνεπαρκεῖς ὥπως τὸ τροφοδοτήσουν. Τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι ὄχι μόνον γὰ μαραινθῶν πολλοὶ κλάδοι, ἀλλὰ καὶ γὰ διέρχεται κίνδυνον μαρασμοῦ ὁλόκληρον τὸ δένδρον.

Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὴν τρίτην καὶ σπουδαιότεραν περίπτωσιν, τῆς βαθμιαίας ἀφομοιώσεως τῶν κατακτητῶν μετὰ τῶν κατακτηθέντων, ἐπὶ τοσοῦτον εὐχερεστέρας ὅσον ὀλιγώτερον ἀνόμοια εἶναι τὰ ἀντιμέτωπα φυλετικὰ ἢ ἐθνικὰ στοιχεῖα. Αὕτη εἶναι ἡ προῖδν τῆς ἐκουσίας διαθέσεως τῆς κυριάρχου ομάδος μετὰ τὴν ὑστερόβουλον πάντοτε σκέψιν τῆς δι' αὐτῆς σταθεροποιήσεως τοῦ κράτους καὶ διευκολύνσεως τῆς περαιτέρω ἐξαπλώσεώς του, ἢ προῖδν τοῦ ἐπ' αὐτῆς ἀσκηθέντος ὑπὸ τῶν ὑποδούλων ἐξαναγκασμοῦ κατόπιν ἴσως μακρῶν ἐσωτερικῶν διαμαχῶν(2). Τὸ πρῶτον ὑπῆρξε σπανιώτερον εἰς τὸ παρελθὸν καὶ συνηθέστερον κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, ἀντιθέτως τὸ δεύτερον, σὺνηθες ἄλλοτε, εἶναι σπανιώτατον νῦν. Διὰ τῆς ἀφομοιώσεως ταύτης ἀνακύπτει ἐκ τῶν νικητῶν καὶ ἠττημένων εἰς νέος λαὸς μετὰ ἐνιαίαν γλῶσσαν, ἐνιαίαν θρησκείαν καὶ τὰ αὐτὰ ἥθη καὶ ἔθιμα, δημιουργοῦνται μετὰ τῶν ὑπηκόων νέοι δεσμοὶ καὶ αἴρονται αἱ παλαιαὶ ἔριδες καὶ διαμάχαι(3). Προϋπόθεσις ἢ μᾶλλον ἐκδήλωσις τῆς ἀφομοιωτικῆς προσπαθείας εἶναι ἢ ὁσημέραι μείωσις τῶν προνομίων τῆς κυριάρχου ομάδος ἔναντι τῶν ὑποτεταγμένων καὶ ἢ παραλλήλως πρὸς ταύτην αὐξήσις τῶν δικαιωμάτων τῶν ὑποδούλων μέχρι τελείας μετὰ αὐτῶν ἐξισώσεως. Ἀπὸ τῆς ἀφομοιώσεως δὲν ἔχομεν πλέον ἐντὸς τοῦ κρατικοῦ πλαισίου ἢ κοινωνικὰς τάξεις διαγωνι-

(1) «Die Vergänglichkeit dieser sozialen und kulturellen Gebilde ist schneller und sicherer als die Blüte, ausser in den Fällen in welchen die freie eigene Arbeit und das nicht monopolisierte Eigentum dem sozialen Gebäude wieder zu grunde gelegt werden konnten. Jede Gesellschaft, die die Unfreiheit der Arbeit und das Eigentumsmonopol nicht rechtzeitig überwinden kann, ist zum Tode verurteilt, wie hoch sie auch in Kulturproduktion gestiegen ist». Steffen op. cit. σελ. 15.

(2) Ὁ ἀγὼν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ῥώμῃ μετὰ τῶν πατρικίων καὶ πληβείων παρέχει ἐν ἀριστον παράδειγμα τῆς βαθμιαίας ἀλλὰ καὶ τῆς ὑπὸ τῶν ὑποτεταγμένων ἐπιβληθείσης ἀφομοιώσεως.

(3) «Διὰ τῆς ἀφομοιώσεως, λέγει ὁ G. L e B o n (Ψυχολογικοὶ νόμοι σελ. 24), ὁ λαὸς ἀποκτᾷ κοινὰ αἰσθήματα, συμφέροντα καὶ δοξασίας. Ἡ κοινότης αὕτη αἰσθημάτων, ἰδεῶν, δοξασίων καὶ συμφερόντων δημιουργηθεῖσα διὰ βραδείων κληρονομικῶν συσσωρεύσεων δὲν φέρει μόνον εἰς τὴν ταυτότητα καὶ μονιμότητα τῆς νοητικότητος ἐνὸς λαοῦ, ἀλλ' ἐξασφαλίζει εἰς αὐτὸν καὶ ἀπεριόριστον δύναμιν».

ζομένης πρὸς ἀλλήλας διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἐξουσίας⁽¹⁾. Κατὰ τὰ λοιπὰ τυγχάνουν ἐφαρμογῆς ὅσα εἶπομεν ἀνωτέρω περὶ τῶν ὁρμῶν τῆς συντηρήσεως καὶ διακρίσεως τῶν ὁμοιογενῶν κρατῶν. Τοῦτο μόνον θὰ ἔπρεπε νὰ προστεθῇ ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ὅτι ὁ ἐκ τῆς ἀναμίξεως προελθὼν νέος οὗτος λαὸς παρουσιάζει καὶ συνεπείᾳ τῆς ἀριθμητικῆς του ὑπεροχῆς ἀλλὰ καὶ ἐκ λόγων καθαρῶς βιολογικῶν ἐξαιρετικὴν ζωτικότητα, ἣ ὅποια τῷ ἐπιτρέπει ὅπως χωρῆ μετὰ μείζονος ὁρμητικότητος εἰς τὴν ἰκαγοποίησιν τῆς φυσιολογικῆς του τάσεως πρὸς ὑποδούλωσιν ξένων ἀνθρώπων διμάδων ⁽²⁾ ⁽³⁾.

⁽¹⁾ Τὴν σημασίαν τῆς ἀφομοιώσεως ὡς μέσου διευκολύνσεως τῆς περαιτέρω ἐξαπλώσεως ἐνδὸς λαοῦ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παρίδη καὶ εἰς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων πολιτειολόγων καὶ πολιτικῶν τῆς μεταμεσαιωνικῆς ἐποχῆς, ὁ Ν. Macchiavelli (Il Principe σελ. 11), προσδιορίζων μάλιστα καὶ τὰ ἀποτελεσματικώτερα μέσα ἀφομοιώσεως. Πρὸς ἐπίτευξιν ταύτης, λέγει, πρέπει ὁ ἡγεμὼν ὁ κατακτήσας γειτονικὴν φυλετικῶς συγγενῆ καὶ ὁμόγλωσσον χώραν, πρῶτον νὰ ἐκδιώξῃ τὸν παλαιὸν ἡγεμόνα καὶ τὰ ἐξαλείψῃ τὸ γένος του καὶ δευτέρον νὰ μὴ ἀλλοιώσῃ ἀμέσως ἀλλὰ βαθμιαίως τοὺς νόμους τῆς καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐφαρμογῆς των. Ὅταν ὁμοίως, προσθέτει, δὲν πρόκειται περὶ ὁμογλώσσων καὶ ὁμοφύλων χωρῶν, ἔχουσῶν διάφορα ἥθη καὶ ἔθιμα αἱ δυσκολίαι τῆς ἀφομοιώσεως εἶναι πολὺ μείζονες, χρειάζεται δὲ ἐξαιρετικὴ ἐπιτηδειότης πρὸς τοῦτο. Ἐνδεικτικῶς προτείνει ὁ Macchiavelli πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὴν μεταφορὰν τῆς πρωτευούσης εἰς τὴν κατακτηθεῖσαν χώραν καὶ τὴν ἀποστολὴν ἀποίκων εἰς τὰ σπουδαιότερα σημεῖα τῆς τελευταίας ταύτης.

Ἐπὶ τῆς σημασίας τῆς ἀφομοιώσεως λέγει ὁ Macchiavelli τὰ ἐξῆς εἰς τοὺς διαλόγους του ἐπὶ τοῦ Τίτου Λιβίου (βιβλ. 2, κεφ. 3) «... Οἱ ἐπιθυμοῦντες ὅπως μία πόλις ἀποκτήσῃ μίαν ἀχανῆ αὐτοκρατορίαν ὀρεῖσθαι νὰ ἀναπτύξουν ὅλην τὴν ἐφευρετικὴν ὅπως τὴν πληρῶσιν κατοίκων. Χωρὶς πολυάριθμον πληθυσμὸν μία πόλις δὲν δύναται νὰ μεγαλώσῃ. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ δύο μέσων: ἢ διὰ τῆς προσελκύσεως ξένων, εὐρισκόντων αὐτόθι ἀσφάλειαν κ.τ.λ. καὶ τῆς βαθμιαίας ἀφομοιώσεώς των, ἢ βιαίως διὰ τῆς καταστροφῆς τῶν γειτονικῶν πόλεων καὶ διὰ τοῦ ἐξαναγκασμοῦ τῶν κατοίκων των εἰς μετοίκησιν καὶ ἀφομοίωσιν. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην μέθοδον ὑπῆρξεν ἡ Ρώμη τόσον πιστῆ, ὥστε ἀπὸ τοῦ δευτέρου τῆς βασιλείας κατῶρθωσε νὰ περικλείῃ 80.000 προσώπων δυναμένων νὰ φέρουν ὄπλα... Οἱ Ῥωμαῖοι ἤθελον νὰ μιμηθοῦν τὸν ἐπιδέξιον καλλιεργητὴν, ὅστις διὰ νὰ ἐνδυναμώσῃ ἐν νέον δένδρον κόπτει τοὺς πρώτους βλαστοὺς, ἵνα ὅλη ἡ παραγωγικὴ δύναμις συγκεντρουμένη εἰς τὰς ῥίζας δόσῃ μετὰ τὸν καιρὸν κλάδους γονιμωτέρους, καὶ τὸ κατῶρθωσιν. Ἀντίθετόν τι συνέβη εἰς τὴν Σπάρτην καὶ τὰς Ἀθήνας, αἱ ὅποια ἀπέκρουον κάθε ἀφομοίωσιν μετὰ ξένους. Οὕτω ἐπὶ παραδείγματι ὁ Λυκούργος «ὁ ἰδρυτὴς τοῦ μεγαλείου τῆς Σπάρτης» πεπεισμένος ὅτι τίποτε περισσότερον δὲν θὰ ἐπέσπευδε τὴν διαφθορὰν τῶν νόμων του ὅσον ἡ ἀνάμιξις τῶν Σπαρτιατῶν μετὰ νέους κατοίκους, προσεπάθησε νὰ ἐμποδίσῃ πᾶσαν ἐπικοινωνίαν πρὸς τοὺς ξένους. Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε νὰ ἀποτύχῃ ἡ Σπάρτη εἰς τὰ κοσμοκρατορικὰ σχέδιά της κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Ῥώμην». Καὶ ἐπάγεται ὁ Macchiavelli «Δὲν εἶναι δυνατόν οὔτε φυσιολογικὸν ὅπως εἰς ἀσθενὲς κορμὸς ὑποβαστάξῃ τεραστίους κλάδους. Ἄλλως τὸ δένδρον θραύεται μετὰ τὴν πρώτην πνοὴν τοῦ ἀνέμου».

⁽²⁾ Διὰ τῆς συνεχῆς κατακτήσεως καὶ ἀφομοιώσεως μεταβάλλεται μία φυλὴ εἰς ἔθνος. Ἄγευ τούτων εἶναι ἀδύνατος ἡ διαμόρφωσις τοῦ ἔθνους, ὡς συμβαίνει σήμερον ἐπὶ παραδείγματι ἐν Ἰνδίας.

⁽³⁾ Κατὰ τὸν G. Le Bon (op. cit. σελ. 69) ὅσον ἡ ἀνθρωπότης γηράσκει τόσον αἱ

Ἐκ τῶν λεχθέντων συνάγομεν ὅτι ἡ τάσις ἑνὸς νέου κράτους πρὸς ἐξάπλωσιν, ὀφειλομένη εἰς τὰς ὁρμὰς τῆς συντηρήσεως καὶ διακρίσεως τῆς ἐν αὐτῷ κυρίαρχου ομάδος, εἶναι τοσοῦτον μεγαλυτέρα ὅσον ὁμοιογενέστερος εἶναι ὁ πληθυσμός του, ἐν περιπτώσει δὲ ἀνομοιογενείας ὅσον ζωτικώτερα εἶναι ἡ κυρίαρχος ὁμάς καὶ μικροτέρα ἡ ἀντίδρασις τῶν ὑποτεταγμένων. Συμπληρωματικῶς πρὸς ὅσα εἴπομεν ἄνωτέρω θὰ εἴχομεν ἤδη νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἐξῆς γενικὰ ἐπὶ τῶν ὁρμῶν τῆς συντηρήσεως καὶ διακρίσεως ἑνὸς κράτους.

Λέγουσιν συνήθως ὅτι ἡ τάσις ἑνὸς κράτους πρὸς ἐξάπλωσιν ὀφείλεται καὶ εἰς τὴν ραγδαίαν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ εἰς τὴν ἐντεῦθεν δυσκολίαν τῶν κατοίκων ὅπως εὕρουν ἐν τῷ τόπῳ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα. Τοῦτο εἶναι ἀναμφισβητήτως ὀρθόν, χωρὶς ὅμως νὰ συγκρούεται ποσῶς καὶ πρὸς τὴν προεκτεθεισάν ἡμετέραν γνώμην. **Ὁ ὑπερπληθυσμὸς προκαλεῖ ἀπλούστατα μίαν ἔντασιν τῆς ὁρμῆς τῆς συντηρήσεως τοῦ ἐν λόγῳ κράτους, ἡ ὁποία ὠθεῖ αὐτὸ ὁρμητικῶς πρὸς τὰ ἔξω.** Τὸ ἀνεκπλήρωτον τῆς ὁρμῆς ταύτης ἐπιφέρει τὴν εἰς τὰς ξένας χώρας μετανάστευσιν ⁽¹⁾ ⁽²⁾.

φυλαὶ καὶ τὰ ἔθνη καθίστανται σταθερώτερα καὶ αἱ διὰ συγχωνεύσεως μεταμορφώσεις των σπανιώτεραι. Διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου αἰσθάνεται ἡ ἀνθρωπότης βαρύτερον τὸ βᾶρος τῆς κληρονομικότητος. Ὡς πρὸς τὴν Εὐρώπην, φρονεῖ ὁ Le Bon, ἡ περίοδος μορφώσεως ἱστορικῶν ἐθνῶν θὰ ἔχη μετ' οὐ πολὺ ὀλοσχερῶς παρέλθει.

⁽¹⁾ Ἴδὲ κατωτέρω σελ. 80 σημ. 1.

⁽²⁾ *Ζήτημα γεννᾶται τίς εἶναι ἡ ἐπιρροὴ τῶν διεθνῶν μέσων συγκοινωνίας ἐπὶ τῆς ὁρμῆς συντηρήσεως καὶ διακρίσεως τῶν κατ' ἰδίαν κρατῶν.* Λέγουσιν συνήθως ὅτι ἡ βελτιώσις τῶν μέσων συγκοινωνίας συνεπήγαγεν ἔντασιν τῶν κοσμοπολιτικῶν ἰδεῶν καὶ ἐπομένως ἐξασθένησιν τῶν δύο τούτων ὁρμῶν. Τοῦτο εὕρσκει ὁ Ruedorffer (op. cit. σελ. 29) σφαλερὸν, φαίνεται δὲ ὅτι δὲν ἔχει ἀπολύτως ἄδικον. «Ἡ συγκοινωνία, λέγει, ἐγνώρισε τὰ ἔθνη πρὸς ἀλλήλα καὶ ἔδειξεν εἰς αὐτὰ ὄχι μόνον πόσον πολλὰ, ἀλλὰ καὶ πόσον ὀλίγα θὰ εἶχον νὰ εἴπουν ἀναμταξύ των. Ἡ συγκοινωνία εἶναι ἐκείνη ἣτις ἔφερον εἰς τὰ πλήθη τὴν σκέψιν ὅτι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι εἶναι διαφορετικοὶ καὶ ἔχουν ἄλλον τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι καὶ συνεπῶς ὅτι δὲν εὐχαριστεῖται τις μένων ἐπὶ μακρὸν μεταξύ των. Πρῶτον ἐνόμιζε τις ὅτι μόνον ἡ γλῶσσα τὸν ἐχώριζεν ἀπὸ τοὺς γείτονας. Ἢδη διὰ τῆς συγκοινωνίας ἀνεκάλυψεν ὅτι δὲν εἶναι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ ἡ ὅλη νοοτροπία, ὁ χαρακτήρ κ.τ.λ..... Οὕτω ἡ συγκοινωνία ἔρριψε μὲν πολλὰ μεταξύ τῶν λαῶν ὑφιστάμενα ἔμπόδια, ἀλλὰ καὶ ἤγειρε νέα τοιαῦτα καὶ μεγαλύτερα.... Ἄλλ' ἡ συγκοινωνία προώθησε καὶ ἄλλως τὰς ἐθνικιστικὰς τάσεις, παρασχούσα εἰς τὰ ἔθνη τὰ μέσα τῆς αὐξήσεως καὶ ἐξάπλωσεως..... Πρὸ τῆς βελτιώσεως τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας εἴχομεν συγκρούσεις γειτονικῶν λαῶν δίκην σκληρῶν σωματέων.... Ὁ εἰς ὑπεχώρει ἀπὸ τὸ μέρος τὸ ὁποῖον κατελάμβανεν ὁ ἕτερος. Ἀντιθέτως σήμερον ἔγιναν οἱ λαοὶ ἀπὸ σκληρὰ οὕτως εἰπεῖν πορρώδη σώματα, τὰ ὁποῖα διεισδύουν τὸ ἐν εἰς τὸ ἄλλο. Οἱ λαοὶ δὲν πολεμοῦν πλέον ὅπως συνέβαιναν ἄλλοτε μόνον εἰς τὰ σύνορά των καὶ διὰ τῶν ὄπλων, ἀλλὰ πανταχοῦ ἀνά τὴν οἰκουμένην, πλησίον καὶ μακρὰν, οἰκονομικῶς καὶ διανοητικῶς, μὲ πολιτικὰς πάντοτε συνεπείας. Πανταχοῦ πολεμοῦν τὰ ἐμπορεύματα, τὰ κεφάλαια, αἱ ἰδέαι. Μὲ τὴν ἐξέλιξιν τῶν μέσων συγκοινωνίας περιέλαβεν ἡ πολιτικὴ καὶ τὸ ἐκπολιτιστικὸν καὶ οἰκονομικὸν ἐπίπεδον, χρησιμοποιοῦσα καὶ νέα ὄπλα διὰ τοὺς σκοποὺς της». Τῆς γνώμης ταύτης ὅτι ἡ συγκοινωνία προήγαγε τὰς μεταξύ τῶν λαῶν ἀντιθέσεις εἶναι καὶ ὁ G. E. Graf (op. cit. σελ. 68 «... Insofern kann man sagen dass selbst die Erfindungen und

“Ὅπως ἐξάπλωθῃ ἐν κράτος δὲν ἄρκει μόνον νὰ ὑπάρχουν ἐν ἑαυτῷ αἱ δύο αὐταὶ ὁρμαί, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑφίσταται καὶ τὸ ἀντικείμενον εἰς βῆρος τοῦ ὁποίου θὰ ἰκανοποιηθοῦν αὐταί. Ἄν τὸ κράτος περιβάλλεται ὑπὸ ἀνυπερβλήτων φυσικῶν ἐμποδίων ἢ συναντᾷ πέραξ τοῦ ἰσχυροτέρους κρατικοὺς ὀργανισμοὺς εἶναι καταδικασμένα αἱ ὁρμαὶ του νὰ μένουν ἀνικανοποίητοι καὶ ἡ ἐξάπλωσις του δὲν εἶναι δυνατὴ. Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὴν περίπτωσηιν καθ' ἣν καὶ μὲν ὑπάρχει πλησίον ἡ ἀναγκαία λεία, τὴν ἐποφθαλμιοῦν ὁμως καὶ ἄλλοι γειτογες μὲ ἰσχυροτέρας ὁρμάς.

Ἐφ' ὅσον τὸ κράτος ἔχει πέραξ τοῦ πλείονας ξένους λαοὺς, εἰς βῆρος τῶν ὁποίων θὰ ἠδύνατο νὰ ἰκανοποιήσῃ τὰς ὁρμάς του, ἀκολουθεῖ τὸν λεγόμενον «νόμον τῆς ἡσσονος ἀντιστάσεως». Συμφώνως πρὸς τοῦτον κατευθύνει τὰς προσπάθειάς του ἐκεῖ ἐνθα διαβλέπει ὅτι ἡ ἀντίστασις θὰ εἶναι μικροτέρα καὶ ἐπομένως αἱ ὁρμαὶ συντηρήσεως καὶ διακρίσεως ἀσθενέστεραι. Ἡ θάλασσα ἔλκει ἰδιαιτέρως τὰ κράτη, διευκολύνουσα τὰς μεγάλας κατακτήσεις⁽¹⁾.

“Ὅπως αἱ ὁρμαὶ συντηρήσεως καὶ διακρίσεως τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ὀμάδων τῶν οὕτω καὶ αἱ κρατικαὶ τοιαῦται ποιοῦνται χρῆσιν πάσης φύσεως μέσων πρὸς ἰκανοποίησίν των ἀπὸ τῶν ὀμοτέρων καὶ ἀγριωτέρων μέχρι τῶν ἐντιμωτέρων καὶ ἠθικωτέρων. Ἡ χρησιμοποίησις μόνον βαρβάρων μέσων κρατικῆς κατισχύσεως προσιδιάζει εἰς τοὺς πρωτογόνους κρατικοὺς ὀργανισμοὺς, καθίστανται ἀντιθέτως ταῦτα ὅποσοῦν ἠθικώτερα καὶ εἰρηνικώτερα ὅσον ἀνέρχονται τὰ κράτη εἰς ἀνώτερα ἐκπολιτιστικὰ ἐπίπεδα. Ἀπολύτως ἠθικὰ καὶ εἰρηνικὰ μέσα καὶ ἐν τῇ ἰκανοποιήσει τῶν κρατικῶν ὀρμῶν τῆς συντηρήσεως καὶ διακρίσεως δὲν ἐγνώρισεν ἀκόμη ἡ ἀνθρωπότης, εἶναι δὲ λίαν ἀμφίβολον ἂν θὰ γνωρίσῃ ποτέ.

Ἐν ἐκ τῶν ἀναμφισβητήτως ὀλιγώτερον ἠθικῶν μέσων ἰκανοποιήσεως τῶν κρατικῶν ὀρμῶν συντηρήσεως καὶ διακρίσεως εἶναι ἡ ἀσκήσις σωματικῆς βίας ἐπὶ

der Ausbau der Eisenbahnen bisher in den meisten Fällen die Schranken zwischen den Nationen nicht niederriessen, sondern noch höher auftürmten....».

(1) Κράτος ναυτικὸν διαθέτον μεγάλην ἑκτασιν ἀκτῶν ἔχει πάντοτε τὴν τάσιν ἐγκαταστάσεως εἰς τὴν ἀντιπέραν ἀκτὴν. Καθὼς παρατηρεῖ ὁ Graf (op. cit. σελ. 85) ἡ θάλασσα θεωρεῖται εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὡς εἰς εὐρὺς ποταμὸς, εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην τοῦ ὁποίου ζητοῦν ὡσαύτως τὰ κράτη νὰ ἐγκατασταθοῦν. Οὕτω βλέπομεν τὴν Ῥώμην μετὰ τὴν ἐξάπλωσιν της ἀνὰ τὴν ἰταλικὴν χερσόνησον νὰ ζητῇ νὰ καταλάβῃ τὴν ἀφρικανικὴν ἀκτὴν (delenda Cartago). Ἡ Σουηδία κατὰ τὴν περίοδον τῶν νικηφόρων της πολέμων ἐστράφη καὶ πρὸς τὴν ἀντιπέραν γερμανικὴν ἀκτὴν, κρατήσασα ἐπὶ ὄχι ὀλίγα ἔτη τὴν Πομμερανίαν καὶ ἄλλας γερμανικὰς ἐπαρχίας. Ἡ Ἀγγλία ἐμάχετο ἐπὶ ἑκατονταετηρίδας πρὸς κατάκτησιν τῆς ἀπέναντι γαλλικῆς ἀκτῆς, τότε δὲ μόνον τὴν ἀφῆκεν ὅταν προέβαλεν ἡ Ἀμερική. Ἡ Κορσικὴ κατελήφθη ὡσαύτως ὑπὸ τῶν Γάλλων παρ' ὅλην τὴν ἰταλικὴν ἐθνικότητα τῶν κατοίκων της. Τέλος ἡ Ἰαπωνία ἐγκατεστάθη κατόπιν πολέμου εἰς τὴν Κορέαν, ἡ Γαλλία κατέλαβε τὰς ἀπέναντι της ἀφρικανικὰς χώρας, ἡ Ἰταλία κατέλαβε τὴν Τρίπολιν καὶ στρέφει σήμερον φλογερὰ βλέμματα πρὸς τὴν Δαλματίαν, Ἀλβανίαν καὶ Κέρκυραν, ἡ δὲ πρόσφατος ἱστορία τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος παρέχει ἡμῖν οὐχὶ ὀλιγώτερον χαρακτηριστικὸν παράδειγμα τῆς τοιαύτης τάσεως τῶν κρατῶν.

τῶν ἀσθενεστέρων κρατῶν, ἢ γνωστὴ συνήθως εἰς τὴν εἰδικὴν αὐτὴν περίπτωσιν ὡς πόλεμος. Οἷαν θέσιν λοιπὸν κατέχει ἡ κοινὴ βία εἰς τὰς μεταξὺ τῶν ἀτόμων ἢ καὶ τῶν ὁμάδων τῶν σχέσεις ἀναφορικῶς πάντοτε πρὸς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν δύο τῶν τούτων βασικῶν ὁρμῶν, τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς κατέχει καὶ ὁ πόλεμος εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν κρατῶν. Μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἀποτροπιασμοῦ προσβλέπεται ὑπὸ τῶν ἠθικολόγων καὶ ἡ πρώτη καὶ ὁ τελευταῖος οὗτος.

Ὁ πόλεμος ἦτο ἄλλοτε πολὺ συνηθέστερον μέσον ἱκανοποιήσεως τῶν κρατικῶν ὁρμῶν τῆς συντηρήσεως καὶ διακρίσεως, ὑπῆρξαν μάλιστα ἐποχαλ κατὰ τὰς ὁποίας ἦτο σχεδὸν τὸ μόνον. Εἰς αὐτὸν καταφεύγουν τὰ σύγχρονα κράτη ὡς τὴν *ultima ratio*, ἐφ' ὅσον τὰ ἄλλα πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν χρησιμοποιούμενα «εἰρηνικά» μέσα, ἢ διπλωματία, τὸ ἐμπόριον, ἢ βιομηχανία, ἢ ναυτιλία, τὰ πρὸς διάθεσιν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν κεφάλαια, τὰ προπαγανδιστικὰ σχολεῖα κ.λ.π. δὲν φαίνονται ἀπολύτως ἐπαρκῆ.

Διὰ τοῦ πολέμου ἱκανοποιεῖται εἴτε κατὰ μέγιστον μέρος ἡ κρατικὴ ὁρμὴ τῆς συντηρήσεως, εἴτε ἡ ὁρμὴ τῆς διακρίσεως ἢ συνηθέστερον καὶ ἡ μία καὶ ἄλλη ὁρμὴ⁽¹⁾. Εἰς τοὺς πολέμους τῶν πρωτογόνων κρατῶν κατισχύει μᾶλλον ἡ ὁρμὴ τῆς συντηρήσεως, εἰς τοὺς τῶν ἐξειλιγμένων ἐκπροσωποῦνται σχεδὸν ἕξ ἴσου ἀμφότεραι αἱ ὁρμαί, εἰς δὲ τοὺς πολέμους τῶν λεγομένων πεπολιτισμένων κρατῶν κατισχύει ὅτε μὲν ἡ ὁρμὴ τῆς διακρίσεως, ὅτε δὲ ἡ τῆς συντηρήσεως ἀναλόγως ἰδίως τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ ἐπιπέδου ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὐρίσκονται οἱ ἀντίπαλοι. Πολὺ σπανίως συμβαίνει νὰ ἐλλείπη ἀπὸ ἓνα πόλεμον καθ' ὄλοκληρίαν τὸ ἠθικὸν ἢ ὕλικὸν ἐλατήριον. Ἀπλῶς κατισχύει εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν περιπτώσεων τὸ ἐν ἢ τὸ ἄλλο⁽²⁾⁽³⁾.

(1) Π.ρ.β.λ. ἀνωτέρω σελ. 70.

(2) Καὶ αὐτοὶ οἱ λεγόμενοι θρησκευτικοὶ ἢ ἔθνικοι πόλεμοι ἐνεῖχον δόσιν τινα ὕλισμοῦ, ποῦ μὲν μεγαλυτέραν ποῦ δὲ μικροτέραν.

(3) Ὡς ἐξῆς περιγράφει ὁ W. W u n d t (*Elemente* σ. 475 ἐπ.) τὴν σημασίαν τῶν δύο τούτων ἐλατηρίων εἰς τοὺς μεταξὺ τῶν κρατῶν ἀγῶνας:... «Welches sind nun aber, ἐρωτᾷ οὗτος, die treibenden Kräfte dieser in ihren ersten Anfängen fast bis in die Zeiten der Staatengruendung zurueckreichenden und dann unablässig zum Weltstaat fortschreitenden Geschichte? Natürlich wäre es unzulässig den Grund dieser Erscheinungen lediglich im Machtgelüste sehen zu wollen, was den Beherrscher des Einzelstaates ergreift (Σ. Σ. Ὁ Wundt τὴν ὁρμὴν τῆς διακρίσεως δὲν τὴν ἀποδίδει τόσον εἰς τὸν λαὸν ὅσον εἰς τὸν μονάρχην) sobald der Weg der Eroberung fremden Gebietes beschritten wird. Gewiss fehlt dieses Motiv nicht, es ist aber mehr Wirkung als Ursache, wengleich eine Wirkung, die in der Wechselwirkung der Triebe sofort wieder zur Ursache wird. Doch die nächsten und die entscheidensten Motive werden wir teils den Bedingungen entnehmen dürfen, die die Erweiterung des Einzelstaates zum Weltstaat begleiten, teils den Folgen, die an die Erreichung der erstrebten Ziele geknüpft sind. Diese Bedingungen wie Folgen sind zunächst äussere Steigerung der Subsistenz und Machtmittel des Staates durch die Beihilfe der Unterworfenen oder Vassalstaaten... Tribut und Menschenmaterial... Paläste, Pyramiden, Kanäle...».

Ὅπως εἰς τὴν πάλιν νικᾷ ὁ ῥωμαλεώτερος οὕτω καὶ ἐκ τοῦ πολέμου ἐξέρχεται νικητὴς ὁ συγκεντρῶν μεγαλυτέρας ὑλικὰς καὶ ἠθικὰς δυνάμεις. Διὰ τῆς νίκης ἱκανοποιοῦνται αἱ εἰρημένα κρατικά ὄρμαί, ἐν ᾗ ἡ ἥττα δὲν ἀφήνει μόνον ἀνικανοποιήτους ταύτας, ἀλλὰ καὶ μεταφέρει ἐνίοτε ἕνα λαὸν ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ ὑποκειμένου εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀντικειμένου τῶν ὄρμῶν ἑτέρου κράτους⁽¹⁾.

Β'. Αἱ ὄρμαί τῆς συντηρήσεως καὶ διακρίσεως τῶν μεγάλων κρατῶν.

Ὁ Ἰμπεριαλισμός.

Εἶδομεν ἀνωτέρω ὅτι τὰ διαμεμορφωμένα κράτη τὰ περατώσαντα τὴν ἐσωτερικὴν τῶν ὀργάνωσιν ἄγονται καὶ φέρονται ὑπὸ τῆς τάσεως ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἄλλων κρατῶν, ὑπὸ τῆς ὁποίας διεπνέοντο αἱ προκρατικά ἀνθρώπινοι δμάδες ἔναντι ἀλλήλων. Τὸ κράτος τὸ αἰσθανόμενον ἐν ἑαυτῷ ἐντονωτέρας τὰς ὄρμας συντηρήσεως καὶ διακρίσεως προσπαθεῖ ὅπως ὑποδουλώσῃ τὰ ἀσθενέστερα. Ἡ πρώτη νίκη, ἡ πρώτη κατάκτησις τονώνει τὸ ἠθικὸν τοῦ νικητοῦ καὶ αὐξάνει τὴν συνείδησιν τῆς ἰσχύος του καὶ συνεπῶς τὴν ὕβρεσιν πρὸς νέας κατακτήσεις. Καὶ ναί μὲν χωροῦσι παραλλήλως πρὸς τοὺς ἀγῶνας τῶν κρατῶν καὶ αἱ μεταξὺ αὐτῶν συμφωνίαι πρὸς διακανονισμόν τῶν διαφορῶν των· πλὴν αἱ τελευταῖαι αὗται οὐδένα ἄλλον ἔχουν ὡς κύριον σκοπὸν ἢ τὴν καλυτέραν διαμόρφωσιν τῶν ὄρων τῆς διεξαγωγῆς τοῦ ἀγῶνος πρὸς ἴδιον πάντοτε ὄφελος⁽²⁾. Ὡσαύτως αἱ λεγόμεναι συνθήκαι τῆς εἰρήνης οὐδέποτε διαπνέονται πράγματι ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῆς εἰρήνης, τῆς παγιώσεως φιλικῶν σχέσεων, οὔσαι προῖόν τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἐνός

(1) «Εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν κρατῶν, λέγει ὁ Gu mp l o w i c z (Sociologie et Politique σ. 160), συμβαίνει κατὰ τι παρόμοιον πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον παρατηρεῖται εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν τάξεων ἐνός κράτους πρὸς ἀλλήλας. Ὅπως αἱ τελευταῖαι αὗται ἀντιδρῶν αἱ μὲν κατὰ τῶν δέ, οὕτω καὶ τὰ κράτη ἀντιδρῶν ἔναντι ἀλλήλων. Ὅπως αἱ τάξεις ἀγωνίζονται διὰ τὴν κατίσχυσιν ἐν τῷ κράτει, οὕτω καὶ τὰ κράτη διὰ τὴν κατίσχυσιν ἐν τῇ διεθνείᾳ κοινωνίᾳ... Ἡ κίνησις εἶναι ὁ ὑπατος νόμος τῶν κοινωνικῶν φαινομένων ὅπως καὶ ὅλης τῆς φύσεως. Στασιμότης δὲν ὑπάρχει εἰς τὰς ἀμοιβαίας σχέσεις τῶν κοινωνικῶν σωμάτων, διότι ἡ τάσις πάσης δμάδος πρὸς ἐξύψωσιν τῆς εὐζωίας της, τῆς εὐρύνσεως τῆς σφαίρας ἐπιρροῆς της καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς χαλαρώσεως τῶν δεσμῶν της διασείει πάντοτε τὴν ὑπάρχουσαν κατάστασιν, οὐδέποτε τὴν ἀφήνει νὰ ἠσυχάσῃ καὶ ὠθεῖ πάντοτε πρὸς τὰ ἐμπρὸς τὴν κοινωνικὴν ἐξέλιξιν... Ἐπίσης ὅπως μία τάξις ζητῇ νὰ καθιερώσῃ δι' ἑαυτὴν μονοπώλια εἰς βάρος τῶν ἄλλων (π.χ. ἡ βιομηχανικὴ τάξις ὑψηλοῦς προστατευτικῶν δασμῶν, οἱ γαιοκτήμονες ὑψηλοῦς δασμοῦς ἐπὶ τῶν δημητριακῶν εἰς βάρος τῆς καταναλώσεως), οὕτω καὶ εἰς τὰς σχέσεις τῶν κρατῶν πρὸς ἀλλήλα... (σελ. 164). Ἡ ἐξωτερικὴ ἐμπορικὴ πολιτικὴ οὐδὲν ἄλλο εἶναι de facto ἢ ἡ ἐπιδίωξις τῆς εἰρηνικῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐνός ξένου κράτους...». Τὰς σοφὰς ταύτας λέξεις τοῦ Αὐστριακοῦ κοινωνιολόγου δὲν ἔχω ἢ νὰ ὑπογραμμίσω ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους.

(2) R a t z e n h o f e r op. cit. I σελ. 129 ἐπ.